

УДК 330.34

ВСЕСВІТНЯ ПРОДОВОЛЬЧА ПРОГРАМА: МЕХАНІЗМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ**Кожухова Т.В.***Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

Стаття присвячена дослідженню механізмів та тенденцій фінансування проектів Всесвітньої продовольчої програми ООН, направлених на скорочення злиденності та підвищення рівня продовольчої безпеки. В процесі дослідження використано загальнонаукові та специфічні методи пізнання: методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції (для вивчення особливостей фінансування проектів Всесвітньої продовольчої програми), методи економіко-статистичного та порівняльного аналізу (для аналізу сучасного стану та визначення тенденцій фінансування проектів Всесвітньої продовольчої програми), графічний метод (для наочного зображення динаміки показників фінансування проектів міжнародної допомоги), абстрактно-логічний метод (формулювання висновків). За результатами проведеного дослідження розкриті основні аспекти діяльності Всесвітньої продовольчої програми ООН. Визначені оперативні вимоги та підтверджені внески донорів за реципієнтами та категоріями програм міжнародної допомоги. Проаналізовано сучасний стан та визначені тенденції фінансування проектів Всесвітньої продовольчої програми, направлених на скорочення злиденності та підвищення рівня продовольчої безпеки. Врахування виявлених тенденцій браку фінансових ресурсів, що зумовлюють необхідність збільшення добровільних пожертвувань донорів, фінансування розвиненими країнами продовольчої допомоги та продовольчої безпеки у складі офіційної допомоги в цілях розвитку, дозволить визначити пріоритетні напрями фінансування проектів Всесвітньої продовольчої програми. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання з метою визначення найважливіших пріоритетів у фінансуванні регіонів та країн, найбільш потребуючих допомоги за проектами Всесвітньої продовольчої програми.

Ключові слова: злиденність, продовольча безпека, Всесвітня продовольча програма, проекти ВПП, фінансування, донори

UDC 330.34

WORLD FOOD PROGRAMME: MECHANISMS AND TRENDS IN THE FINANCING OF PROJECTS OF INTERNATIONAL ASSISTANCE**Kozhukhova T.***Kryvyi Rih Institute of Economics of the DVNZ (Public Higher Education Institution) of
Kryvyi Rih National University*

The purpose of the paper is to study the mechanisms of and trends in funding of the UN World Food Programme projects, aimed at reducing poverty and improving food

security. General scientific as well as specific methods of cognition were used during the study: analysis, synthesis, induction, and deduction (for studying the peculiarities of the World Food Programme projects financing), the methods of economic-statistical and comparative analysis (for analyzing the current state of and identifying trends in World Food Programme projects financing), the graphical method (for visualizing the dynamics of indicators of international aid projects financing), and the abstract-logical method (for drawing the conclusions). The main aspects of the UN World Food Programme activities are shown based on the results of the conducted study. Operational requirements and confirmed contributions from donors to recipients and categories of international aid programs are identified. The current state of financing of World Food Programme projects aimed at reducing poverty and improving food security was analyzed, and the trends of such financing were identified. The identified trend of the lack of financial resources, which points out the necessity for increased voluntary contributions from donors and for funding by developed countries of food aid and food security projects as part of the official development assistance, will help identify priority areas for the World Food Programme projects financing. The practical significance of the results of the study consists in the possibility to use them in order to determine the overarching priorities in the financing of the regions and countries which most need assistance under the World Food Programme projects.

Keywords: Poverty, Food Security, World Food Programme, WFP Projects, Financing, Donors

Актуальність проблеми. Одними з найважливіших цілей в узагальнюючій доповіді Генерального секретаря ООН щодо порядку денного в галузі сталого розвитку на період після 2015 року «Шлях до гідного життя до 2030 року: викорінення злиденності, перетворення умов життя всіх людей і захист планети» є повсюдна ліквідація бідності, ліквідація голоду, забезпечення продовольчої безпеки та покращення харчування [1]. Не дивлячись на те, що поставлена в Декларації тисячоліття ООН (2000 р.) [2], задача скорочення вдвічі частки населення земної кулі, яке живе в умовах крайньої злиденності, за даними ООН була вирішена майже у всіх регіонах [3], сьогодні близько 800 мільйонів чоловік, більшість з яких проживає у сільській місцевості, як і раніше страждають від голоду [4]. Фінансування міжнародних проектів у цій сфері установами ООН, зокрема Всесвітньою продовольчою програмою, грає важливу роль у скороченні злиденності та підвищенні рівня продовольчої безпеки.

Аналіз останніх наукових досліджень. Забезпечення продовольчої безпеки є одним з актуальних питань, що знаходиться в центрі уваги вчених-економістів. Фінансові аспекти цього питання вивчалися у працях таких науковців, як М.М.Бабич, який розглядав проблеми фінансової системи агропродовольчого сектору та її роль у забезпеченні продовольчої безпеки України [5], І.М.Зеліско, яка досліджувала фінансові аспекти продовольчої безпеки України [6], Семенова Н.Н., яка приділила увагу фінансовій підтримці сільськогосподарських товаровиробників у контексті забезпечення продовольчої безпеки [7]. Вплив політики міжнародних фінансово-економічних організацій на глобальну продовольчу проблему досліджувала Л.В.Малахова [8], роль Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) у вирішенні світової продовольчої проблеми розглядала О.Я. Островська [9]. Тим не менш, додаткової уваги потребує дослідження сучасного стану та тенденцій фінансування міжнародними організаціями, зокрема Всесвітньою продовольчою програмою ООН, проектів, спрямованих на зміцнення продовольчої безпеки для бідних верств населення.

Метою статті є дослідження механізмів та тенденцій фінансування проектів Всесвітньої продовольчої програми ООН, направлених на скорочення злиденності та підвищення рівня продовольчої безпеки.

Викладення основного матеріалу дослідження. Всесвітня продовольча програма (ВПП) з 1962 року надає допомогу голодуючому населенню світу, приділяючи першочергову увагу наданню надзвичайної допомоги, рятувальним операціям і відновленню, допомозі на цілі розвитку. Програми ВПП сконцентровані на окремих найбільш уразливих секторах суспільства: «Грошові перекази та ваучери», «Продовольство за роботу», «Продовольство в обмін на навчання», «Шкільне харчування», «Центр передового досвіду».

ВПП фінансує гуманітарні проекти та проекти у сфері розвитку цілком за рахунок добровільних пожертвувань. ВПП має найбільший бюджет серед великих установ і програм ООН, і при цьому найнижчі накладні витрати. Головним джерелом фінансування є уряди, але все більш значну участь в її діяльності приймають корпоративні партнери (рис.1). ВПП також працює більш ніж з 3200 тис. науково-виробничих об'єднань, знання місцевих умов і практичний досвід яких мають неоціненне значення для визначення шляхів надання продовольчої допомоги тим, хто найбільше її потребує [10].

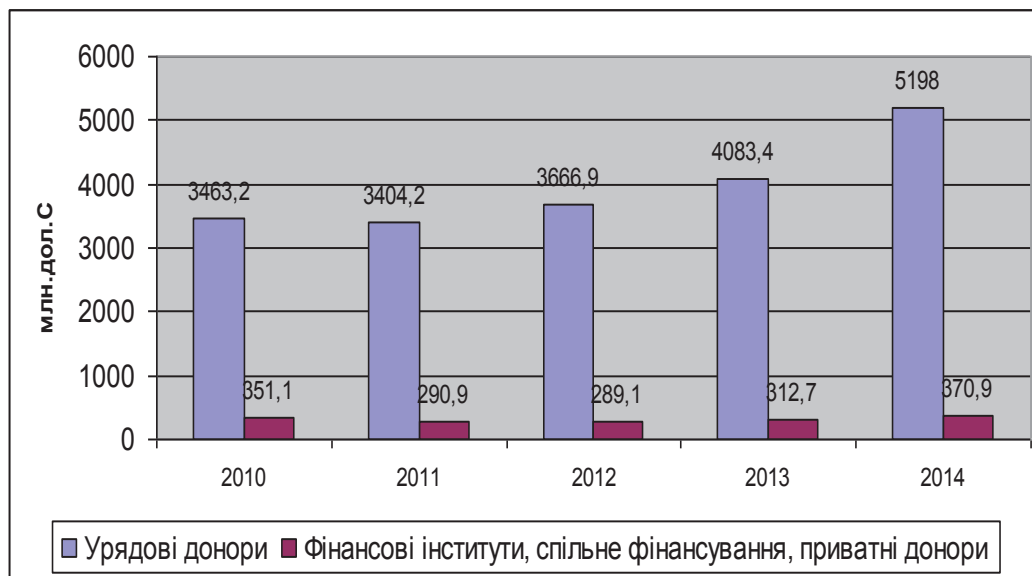

Рис. 1. Внески донорів до Всесвітньої продовольчої програми ООН (розроблено автором за даними [11])

Загальний обсяг внесків до ВПП усіх донорів протягом 2010-2014 рр. становив більше 21430,5 млн. дол. США, при цьому урядами країн було внесено 92,5%, частка фінансових інститутів, спільного фінансування та приватних донорів становила 7,5%. Порівняно з 2010 роком внески до ВПП збільшилися у 2014 році на 1754,6 млн. дол. США (темп приросту становив 46%). В п'ятірку найбільших донорів серед урядів входять США (40,3%), Канада (8,4%), Європейська комісія (8,3%), Великобританія (6,9%), Японія (5,5%) [11].

Операції ВПП включають екстрені операції, операції з надання надзвичайної допомоги та відновлення, проекти розвитку та спеціальні.

Найбільшу частку в загальному обсязі операцій ВПП займають екстрені операції (43,7% - у 2014 році), які охоплюють три основні види криз, що, як правило, вимагають спеціальних процедур координації ООН: раптові стихійні лиха, які впливають на доступність їжі та/або призводять до переміщення населення; прогресуючі лиха (посухи та неврожаї); складні надзвичайні ситуації (конфлікти, широкомасштабні соціальні та економічні руйнування та переміщення великих груп людей) (рис.2). Протягом 2010 - 2014 рр. внески донорів на здійснення екстрених операцій становили 8059,9 млн. дол. США.

Операції з надання надзвичайної допомоги та відновлення становили 32,4% від загального обсягу операцій у 2014 році. Протягом 2010 - 2014 рр. для здійснення цих донорами було внесено 7751,7 млн. дол. США. Внески донорів до ВПП за категоріями програм представлені в табл.1.

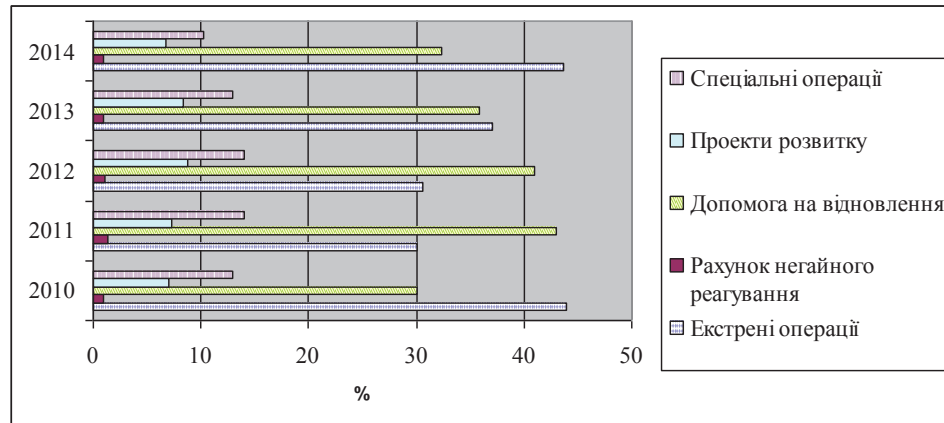

Рис. 2. Частка внесків донорів до ВВП за категоріями програм [11]

Для впровадження проектів розвитку, допомога за якими зосереджена зазвичай у сільських районах з низькою продуктивністю, районах, схильних до впливу стихійних лих і районах з періодичною нестачею продовольства, в містах з високою концентрацією недоїдання протягом 2010 - 2014 року донорами внесено 1638,8 млн. дол. (частка - 6,8% відповідно).

Таблиця 1 - Внески донорів до ВВП за категоріями, млн. дол. США

Категорія	2010	2011	Темп приросту, %	2012	Темп приросту, %	2013	Темп приросту, %	2014	Темп приросту, %
Екстрені операції	1685,0	1099,4	-35,0	1212,0	10,2	1629,7	34,5	2433,8	49,3
Рахунок негайного реагування	32,6	50,7	55,5	44,5	-12,2	52,9	18,9	53,1	0,4
Допомога на відновлення	1157,5	1592,9	37,6	1621,6	1,8	1576,3	-3,0	1803,4	14,4
Проекти розвитку	271,8	270,1	-0,6	347,4	29,0	367,9	6,0	381,6	3,7
Спеціальні операції	203,5	160,8	-21	177,5	10,4	208,9	17,7	326,3	56,2
Багатосторонні фонди	325,1	392,6	20,7	374,0	-5,0	338,1	-9,6	399,1	18,0
Інші внески	138,8	128,4	-7,5	179,1	40,0	222,3	24,1	171,6	-23,0
Усього	3814,3	3695,1	-3,0	3956,1	7,1	4396,1	11,1	5568,9	26,7

Розраховано автором за даними [11]

Частка спеціальних операцій, пов'язаних з логістикою й інфраструктурою роботи та призначених для оперативного подолання «вузьких» місць: ремонт доріг, мостів, залізниць; аеропортів, портової інфраструктури й устаткування; надання загальних логістичних послуг, в тому числі створення спільних логістичних центрів та інформаційних ініціатив, становила у 2014 році 5,8% (загальна сума внесків у 2010-2014 рр. - 1077 млн. дол. США) [11].

Рахунок негайного реагування - механізм фінансування, який дозволяє ВПП швидко реагувати на надзвичайні ситуації. Своєчасна гуманітарна дія залежить від своєчасного фінансування, тому кошти цього рахунку можуть бути надані протягом 24 годин після настання кризи. В 2014 році рахунок негайного реагування було поповнено донорами на 53,1 млн. дол. США через багатосторонні грошові внески. Протягом 2014 року з рахунку негайного реагування була надана допомога на суму 182 млн. дол. США в 36 країнах світу для здійснення 26 екстрених операцій, 15 довгострокових проектів, 3 спеціальних операцій. Найбільшими одержувачами коштів стали Нігер, Південний Судан та Сирія [11].

У 2014 році 65% коштів від загального багатостороннього фінансування було направлено до Африки на південь від Сахари, потреби якої становлять 52% світових оперативних потреб, 22% – до Близького Сходу, 8% – в Азію, 5% - в країни Латинської Америки та Карибського басейну [11].

Не дивлячись на значне зростання загальної суми внесків до ВПП, темп приросту якої у 2014 році порівняно з 2010 роком становив 46%, існує велика різниця між оперативними вимогами країн та підтвердженими внесками донорів (рис.3).

Станом на 02 серпня 2015 року загальний обсяг операцій ВПП недофінансований на 53,4% та потребує 11801,3 млн. дол. США. При цьому екстрені операції є недофінансованими на 56,6%, операції з допомоги на відновлення – на 37,8%, проекти розвитку – на 49,2%, спеціальні операції – на 58,3% [11]. В таблиці 2 представлені обсяги оперативних вимог та внесків донорів до програм ВПП за реципієнтами, що входять до п'ятірки найбільш потребуючих допомоги в сфері продовольчої безпеки.

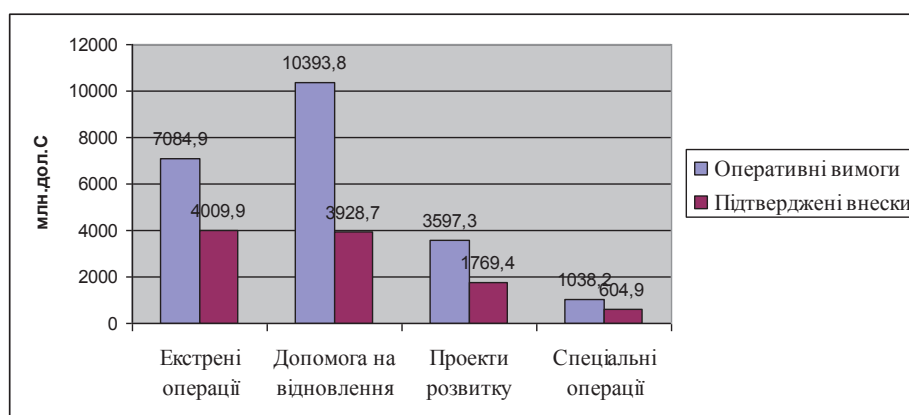

Рис. 3. - Вимоги та внески до програм ВПП за весь термін реалізації проектів станом на серпень 2015 р., млн. дол. США (складено автором за даними [11])

Таблиця 2 - Оперативні вимоги та внески донорів до програм ВПП за реципієнтами, млн. дол. США

Категорія програми	Реципієнт	Термін реалізації проєктів	Оперативні вимоги	Підтвержені внески	Відх.
Екстрені операції	Бюро на Близькому Сході та в Східній Європі	2012-2015	2500,3	1462,7	1037,6
	Сирія	2011-2015	2209,5	1164,7	1044,8
	Бюро в Східній та Центральній Африці	2014-2015	1058,7	582,1	476,6
	Бюро в Західній Африці	2014-2015	498,5	318,2	180,3
	Ірак	2014-2015	449,6	285,0	164,6
Допомога на відновлення	Нігер	2014-2016	1002,0	200,9	801,1
	Ефіопія	2015-2018	1034,3	64,5	969,8
	Сомалі	2013-2015	788,9	427,4	361,5
	Судан	2015-2017	693,3	100,4	592,9
	Азіатсько-Тихоокеанське бюро	2013-2015	676,1	556,7	119,4
Проєкти розвитку	Бангладеш	2012-2016	372,8	193,5	179,3
	Ефіопія	2012-2016	331,5	119,1	212,4
	Уганда	2009-2015	247,5	136,2	111,3
	Непал	2013-2017	216,3	53,6	162,7
	Танзанія	2011-2016	182,2	67,7	114,5
Спеціальні операції	Бюро в Західній Африці	2014-2015	272,1	188,7	83,4
	Південний Судан	2011-2018	267,4	122,8	144,6
	Сомалі	2012-2015	107,6	76,6	31,0
	Афганістан	2014-2017	59,7	26,5	33,2
	Непал	2015	46,0	20,6	25,4

Розраховано автором за даними [11]

До регіонів та країн, що входять до п'ятірки найбільш потребуючих допомоги за проєктами ВПП, термін реалізації яких закінчується в 2015 році входять: за екстреними операціями - Близький Схід та Східна Європа (виділено тільки 58,5% необхідної суми), Сирія (52,7% відповідно), Східна та Центральна Африка (55%); допомога на відновлення – Сомалі (54%); проєкти розвитку – Уганда (55%); спеціальні операції – Непал (45%).

Проєкти та програми ВПП, термін реалізації яких встановлений до 2016-2018 рр. також потребують значного фінансування: допомога на відновлення – Ефіопія (виділено тільки 6%), Судан (14%), Нігер (20%); проєкти розвитку – Непал (25%), Ефіопія (36%), Танзанія (37%); спеціальні операції – Афганістан (44%), Південний Судан (46%).

Висновки. Діяльність Всесвітньої продовольчої програми ООН грає важливу роль у боротьбі зі злиденністю та в підвищенні рівня продовольчої безпеки через здійснення екстрених операцій, операцій з надання надзвичайної допомоги та відновлення, реалізації проектів розвитку та спеціальних операцій. Але брак фінансування, яке повністю здійснюється за рахунок добровільних пожертвувань, змушує ВПП скорочувати вдвічі продовольчу допомогу, що здійснює негативний вплив на продовольчу безпеку тих, хто її потребує. Не дивлячись на значне збільшення внесків донорів протягом 2010 – 2014 рр., програми ВПП відчують загальну нестачу коштів більш ніж на 50%. Отже, вкрай важливим є збільшення добровільних пожертвувань донорів - урядів країн, компаній і приватних осіб. Виключно важливе значення має фінансування розвиненими країнами продовольчої допомоги та продовольчої безпеки у складі офіційної допомоги в цілях розвитку (ОДР).

Для цього необхідне виконання всіх зобов'язань щодо ОДР, в тому числі прийнятого багатьма розвиненими країнами зобов'язання досягти цільового показника ОДР країнам, що розвиваються, в 0,7% валового національного продукту, частина якого йде на розвиток продовольчої безпеки. Необхідним є також визначення пріоритетних напрямів фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дорога к достойной жизни к 2030 году: искоренение нищеты, преобразование условий жизни всех людей и защита планеты: обобщающий доклад Генерального секретаря ООН по повестке дня в области устойчивого развития [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/>
2. Декларация тысячелетия ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml
3. Цели развития тысячелетия: доклад ООН за 2015 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/millenniumgoals/mdgreport2015.pdf>
4. Achieving Zero Hunger: the critical role of investments in social protection and agriculture [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/3/a-i4777e.pdf>
5. Бабич М.М. Формування сталої фінансової системи як запоруки продовольчої безпеки країни/М.М.Бабич. - Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4017>

6. Зеліско І.М. Фінансові аспекти забезпечення продовольчої безпеки України/І.М.Зеліско. - Подільський державний аграрно-технічний університет. - Збірник наукових праць.- Випуск 17, т.3.- 2010. - С. 274-276.
7. Семенова Н.Н. Финансовая поддержка сельскохозяйственных товаропроизводителей в контексте обеспечения продовольственной безопасности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/3_88110.doc.htm
8. Малахова Л.В. Влияние политики международных финансово-экономических организаций на глобальную продовольственную проблему/ Л.В.Малахова. - Вісник економіки транспорту і промисловості. - № 41. – 2013. –С.57-51
9. Островская Е.Я. Роль ФАО в решении мировой продовольственной проблемы/ Е.Я. Островская. – Научно-практический журнал «Сельское, лесное и водное хозяйство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro.snauka.ru/2014/01/1290>
10. Борьба с голодом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.un.org/ru/development/progareas/global/hunger.shtml>]
11. The World Food Programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wfp.org/>